

מחקרים בלשון

א

העורך
משה בר-אשר

ירושלים היתשמ"ה

הפצה :

הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס
האוניברסיטה העברית, ירושלים

הפקה :

אקדמון — בית ההוצאה של הסתדרות הסטודנטים
של האוניברסיטה העברית

©

כל הזכויות שמורות למכון למדעי היהדות
ולמחברי המאמרים
ISSN 0334-6110

נדפס בישראל

דפוס קואופרטיבי אחוה בע"מ ירושלים

תוכן העניינים

עמוד

ז-ח

י-ט

עם הקובץ
תוכן העניינים

עיונים באחדות ההיסטורית של הלשון העברית ובחלוקתה לתקופות

דיון ראשון (יז' במנחם אב תשמ"א)

- זאב בן-חיים, האחדות ההיסטורית של הלשון העברית
וחלוקתה לתקופות — כיצד? 25-3
- חיים רבין, תקופותיה של הלשון העברית
דב סדן, לבירור אחדותה של הלשון 35-27
- זאב בן-חיים, תשובה על ההשגות 43-37
- 53-45

דיון שני (בי בניסן תשמ"ג)

- משה גושן-גוטשטיין, קורפוס, סוג ספרותי ושאלת
אחדותה של העברית — היבטי המשגה והיבטי
שיטה 73-57
- משה ברי-אשר, אחדותה ההיסטורית של הלשון העברית
ומחקר לשון חכמים 99-75
- דוד טנא, לענין אחדותה ההיסטורית של העברית
וחלוקתה לתקופות (בפתח הדיון) 155-101
- משה אור, התחביר ואחדות הלשון העברית 161-157
- אבא בנדויד, תקופות הדיבור העברי ותקופות העברית
הכתובה 173-163

פרקים בתולדות הלשון העברית ובמחקרה

- 196-177 שלמה מורג, ראשיתה של העברית וייחודה של העברית
מנחם צבי קדרי, עיון בתחביר דיאכרוני: מלת השלילה
- 210-197 אַל
- 242-211 שרגא אברמסון, על לשון מקרא בלשון חז"ל
יהושע בלאו, העברית המשוערבת והשפעת הערבית
- 250-243 הבינונית
- גד בן-עמי צרפתי, התקרבות העברית ללשונות אירופה
- 260-251 בתיווך הערבית
- 272-261 עוזי אורנן, סיומו של תהליך תחיית הלשון
- 285-273 חיים רבין, לשון המקרא ולשון חכמים בעברית בת-ימינו
- 293-287 חיים רוזן, קווים לתולדות מערכת זמני הפועל העברית
- 348-295 גדעון גולדנברג, על תורת הפועל והפועל העברי
- 354-349 זאב בן-חיים, דברי סיום ליום העיון
- VIII-VII תוכן העניינים באנגלית
- XLII-XI תקצירים באנגלית

עם הקובץ

בחודש מנחם-אב תשמ"א נתכנס בירושלים הקונגרס העולמי השמיני למדעי היהדות. במסגרת הישיבות המרכזיות שנתקיימו בו, נתייחדה ישיבה אחת לתולדות הלשון העברית. פרופ' זאב בן-חיים נשא בה את ההרצאה המרכזית שנושאה היה "האחדות ההיסטורית של הלשון העברית וחלוקתה לתקופות כיצד?". לאחר הרצאתו המקפת של בן-חיים פתחו את הדיון פרופ' חיים רבין ופרופ' דב סדן, ובעקבותיהם באו מלומדים אחדים, לבסוף השיב הפותח להשגות שהשיגו עליו. הרצאת הפתיחה, דבריהם של שני המשיבים ודברי התגובה של בן-חיים נתפרסמו בקובץ: "דברי הקונגרס העולמי השמיני למדעי היהדות, טז-כא במנחם-אב תשמ"א, 16-21 באוגוסט 1981, ישיבות מרכזיות מקרא ולשון עברית", ירושלים תשמ"ג (הביא לדפוס: דוד קרונה), עמודים 1-39. בשנת תשמ"ג במלאות לז' בן-חיים שבעים וחמש שנים הופיע ספר יובל לכבודו ("מחקרי לשון מוגשים לזאב בן-חיים בהגיעו לשיבה", ירושלים תשמ"ג). ביטוי נוסף להוקרה שרוחשים לו חבריו, עמיתיו ותלמידיו היה יום העיון שנתקיים לכבודו, ביום ב' בניסן תשמ"ג (16 במארס 1983), במסגרת הסמינר המחלקתי של החוג ללשון העברית באוניברסיטה העברית בירושלים. סברנו אז שאין דבר יאה מלעסוק בסוגיה שבן-חיים פתח בה בקונגרס למדעי היהדות: תולדות הלשון העברית. חלקו הראשון של יום העיון עסק בשאלת אחדותה של הלשון העברית ובדרכי חלוקתה לתקופות, וחלקו השני הוקדש לענינים שונים בתולדותיה ובמחקרה. חמש עשרה הרצאות נישאו במעמד ההוא, ארבע עשרה מתוכן מודפסות בקובץ שלפנינו. אף דברים שנשא בן-חיים בסוף יום העיון ויש בהם משום הבהרות והשלמות לדיון רואים אור בקובץ. לשם רציפות הענין ראינו לשוב ולהדפיס מחדש גם את הדיון הראשון, שנתפרסם מכבר בקובץ של הקונגרס.

* * *

לפני שנתיים ומחצה החליטו המורים הבכירים בחוג לכונן אסופת מאמרים שתצא מטעם החוג מדי שנה או שנתיים (אך לא ככתב עת סדיר); הדבר נעשה בתיאום מלא עם פרופ' יוסף דן שהיה אז ראש המכון למדעי היהדות, שנתן ברכתו והסכמתו ליוזמה זו. המורים הטילו עליי את עריכתה של האסופה. סברתי, בעצה אחת עם כמה מחבריי, שניטיב עשה אם נקדיש את החוברת הראשונה לנושאים שנדונו ביום העיון. הריהי מוגשת בזה לציבור חוקרי הלשון העברית, ללומדיה ולשוחריה.

* * *

מבקש אני להודות לכל המרצים הנכבדים שנטלו חלק בדיון הראשון וביום העיון ומסרו את מאמריהם לקובץ ולידידי פרופ' יוסף דן על יוזמתו ועזרתו בכינון האכסניה. תודה מיוחדת נתונה בזה לידידי ורעיי שעמדו לימיני במלאכה הזאת, ואלה הם: פרופ' דוד טנא שסייע בידי רבות והיה שותף נאמן בתכנון ובהוצאה לפועל של הישיבה המרכזית בקונגרס למדעי היהדות ושל יום העיון בחוג; דר' אפרים חזן שהתקין את הקובץ לדפוס ואף עזר במלאכת ההגהות; מר דוד אסף (קרונה), מזכיר האיגוד העולמי למדעי היהדות, שאישר לנו את הפרסום החוזר של הדיון הראשון; מר גילן מרכוס שתרגם חלק ניכר מהתקצירים לאנגלית וסייע בהגהת כולם; ואחרונים מר יצחק צור מנהל אקדמון ששקד במסירות ובאהבה על הוצאתו של הקובץ לאור וכן מר ישי פלולי והגברת אליאן נגבי מדפוס אחוה, שהיו על מלאכת הסדר; יישר כוחם.

מב"א

ג' בכסלו תשמ"ה